

vergődésből való kiemelkedésnek lesz szolgálatára. De ha e minőségben hozzájárul a gazdaság kiélezett ellentéteinek enyhítéséhez és gátat emel a nemzeti gazdálkodás értékpusztulása elé: akkor a legnemesebb hivatást fogja betölteni, amelyet törvény betölthet.

Dr. Varannai István

JOGGYAKORLAT

A részvénytársaság felelőssége alkalmazottaiért. A kir. Kúria C. IV. 186/1929. sz. ítéletében elutasította a felperest a részvénytársaság ellen indított keresetével, amelyben kártérítést kért azon a címen, hogy a r.-t. egyik igazgatója tőle kölesönt kért, majd avval megszökött, ami be nem következett volna, ha a r.-t. őt (felperest), aki a r.-t.-nak is kliense volt, idejekorán figyelmeztette volna arra a tényre, hogy a kárt okozó igazgató a r.-t.-gal szemben is súlyos, büntetőtörvénybe ütköző cselekményeket követett el, azonban a vállalat nemcsak a feljelentéstől tekintett el, de a szolgálati viszonyt is fenntartotta.

Előkelő helyről¹⁾ hangzott el ez ítélettel szemben az a megfontolás; hogy az alperesi részvénytársaság felelősségének kimondása jogilag indokolható lett volna.

A kérdés a társasági jog jelen állásában felette érdekes és fontos. Elvi értelemben való beállítása pedig egy meg lehetős tág kérdéskomplexumra vet világot.

Nyilvánvalóan arról van szó a felvetett kérdésnél, hol végződik a részvénytársaság felelőssége alkalmazottaiért. Van-e oly speciális szabály s ha nincs: kívánatos-e oly speciális szabály, amely a vállalatokat különleges módon teszi felelőssé alkalmazottaiért?

I. A mi K. T.-ünk nem szabályozza külön a részvénytársaságnak alkalmazottaiért való felelősségét. A kérdést úgy a külföldi törvények, mint a jogirodalom is a magánjog körébe utalja.

Az alkalmazottakért való felelősség kérdését a magánjogban a 84. sz. T. Ü. H. szabályozza. Aki maga helyett valamely ügyellátásra mást rendel ki, a kirendelt által az ügykörébe eső teendők teljesítésében harmadik személynek jogellenesen okozott kárért csak saját vétkeisége esetén felel. Ha a kirendelő igazolja, hogy a kirendelt megválasztásánál s amennyiben felügyeletre,

¹⁾ Dr. Schuster Rudolf megjegyzései Hiteljogtára XI. köt. 10. sz. 145. old.

utasításra, vagy eszközök nyújtására van szükség, ennél is a kellő gondosságot kifejtette, úgy vétkessége hiányzik.

Az első felöltő kérdés az, hogy e határozat alkalmazandó-e jogi személyre? Maga a határozat ugyanis szövegezése szerint csak természetes személyre vonatkozik. Ebben a vonatkozásban²⁾ a T. Ü. H.-t mindenesetre alkalmazandónak véljük. Következik ez az indokolásból, amely a vasuti üzemek felelősségét mint ezen általános felelősségi szabály alól való kivételt tárgyalja, amiből következik, hogy az általános felelősségi szabály úgy természetes, mint jogi személyre vonatkozik.

A második kérdés az, hogy az „ügykörbe eső teendők teljesítésében“ harmadik személynek okozott kár minő tevékenységi kört foglal magában. Vonatkozik-e a szabály azokra az esetekre, amelyet a kirendelt tevékenysége közben, de csak ennek alkalmából követ el, vagy pedig csupán azokra, amelyeket a tevékenységgel okozatos összefüggésben — habár jogellenesen — elkövet. Vagyis felel-e a megbízó azért a lopásért, amelyet alkalmazottja a bankba bejövő klienssel szemben az utóbbi által kért felvilágosítások megadása közben elkövet, vagy pedig csupán azért a kárért, amelyet ugyanez az alkalmazott, hiányos, hibás vagy szándékosan rossz felvilágosítás adása által követ el.

Könnyű volna hajlani affelé a felfogás felé, hogy a T. Ü. H. mindazon cselekményre vonatkozik, amelyet az alkalmazott az ügykörébe eső tennivalók teljesítése alkalmából elkövet. Ezt az álláspontot indokolná, hogy a határozat nem használja a B. G. B. 831. §-a által használt „kivitele közben“ kifejezést,³⁾ holott az indokolásból kitűnőleg a kir. Kúria foglalkozott a német jog állásfoglalásával. Mindamellett a jogbiztonság, s a teljesen elmosódó és határozatlan felelősségi szabály elkerülése s az ebből eredő veszélyek okából azt a magyarázatot

²⁾ Más az igazgatósági tagért való felelősség, ahol a szerződésen kívüli kötelemből eredő felelősség szabálya egyezik ugyan az egyéb alkalmazottak felelősségére vonatkozó szabállyal, azonban a speciális ügykörrel összefüggő egyéb szabályok komplikálhatják. (L. német terv. 72. §-a, Kuncz terv. 126. és 127. §. és Ind.) Azt a megkülönböztetést azonban, amelyet a német gyakorlat tesz, hogy t. i. az igazgatósági tagért való felelősségre az „egyesület“ törv. képviselőjére vonatkozó B. G. B. 31. §-t, az egyéb alkalmazottakért való felelősségre (harmadik személyek irányában) a B. G. B. 278. és 831. §-t alkalmazza, a mi kereskedelmi jogunk nem ismeri.

³⁾ „In Ausführung der Verrichtung“.

kell elfogadnunk, hogy csak az alkalmazottnak oly cselekményei eshetnek a T. Ü. H. alá, amelyek ügyködésével szoros összefüggésben állanak s nem a cselekmény teljesítése alkalmából, hanem annak okából követték el. Következik ez egyébként abból is, hogy az ügy urának exculpációjára szolgáló körülmények csak akkor észszerűek és csak úgy van értelmük, ha olyan cselekményekről van szó, amelyek okozati összefüggésbe hozhatók az ő kirendelő, kiválasztó, felügyelő, utasító stb. tevékenységével, ami hiányzik ott, ahol véletlen, alkalmosszerű s az alkalmazotti tevékenységgel csak tárgy-szerű összefüggésben álló cselekményről van szó. Végül megerősíti ezt az álláspontot a M. T. T. 1721. §. 2. bek. 2. mondata, amely az ügy urának felelősségét a vétlen kárért való felelősség korlátai között arra az esetre is kiterjeszti, „ha a kirendelt a kárt nem az ügykörébe eső tennivalók teljesítésében, hanem csak teljesítésük alkalmával követte el“.

Fennálló jogunk szerint tehát a részvénytársaság alkalmazottja jogellenes cselekményéért csak akkor felel, ha 1. az alkalmazott hivatalos teendői kivitele közben s ezzel okozati összefüggésben követte el a cselekményt s ha 2.-a r.-t. a 84. sz. T. Ü. H. szerint magát exculpálni nem tudja.

II. A fejlődés irányát vizsgálva azt találjuk, hogy a gyakorlat és az elmélet, az alkalmazottakért való felelősség megszigorításának irányában halad. A 84. sz. T. Ü. H. álláspontja csupán az alkalmazott kiválasztása stb. körüli gondosság bizonyítását hárítja a megbízóra, az ügy urára. Társasági jogunk újabb terméke a K. f. t.-ről alkotott 1930:V. t.-c. 65. §-ában a vétlen felelősség szabályát állítja fel, vagyis praesumptio juris et de jure-ként vélelmezi az ügy urának vétkességét, amellyel szemben az egyedüli út annak bizonyítása, hogy az alkalmazott nem az ügykörébe eső tennivalók teljesítésében járt el. Helyesebben: nem is teljesítése alkalmával okozta a kárt. Az Indoklásnak az M. M. T. 1721. és 1737. §-aira való hivatkozása ugyanis jogossá tesz az azt a már korábban elfoglalt álláspontot,⁴⁾ hogy, ha a Kft. tisztviselő hivatalában bűncselekményt, avagy akár csak magánjogi deliktumot követ el, az ezáltal okozott anyagi kárért az alkalmazó Kft. feltétel nélkül felelős.

A Kuncz-féle részvényjogi reformtervezet 129. §-ában úgy intézkedik, hogy „a társaság felel azért a kárért, amelyet igazgatói és meghatalmazottai a hatás-

⁴⁾ Glücksthal—Huppert: A korlátolt felelősségű és esendes társaság 65. §-hoz írt j. 68. old.

körükbe eső teendők teljesítése közben harmadik személynek jogellenes cselekménnyel okoznak“. Bár az indokolás szerint ez a 84. sz. T. Ü. H.-nak a részvénytársaságra való kiterjesztése (365. old.), mégis úgy találjuk, hogy szigorúbb intézkedést tartalmaz annál. A hatáskörbe eső teendők teljesítése közben elkövetett jogellenes cselekményekért teszi felelőssé az ügy urát, a r.-t.-ot. Tehát nem a teljesítés által, annak kivitelében, vagy mint a T. Ü. H. mondja: teljesítésében, hanem az eközben ennek alkalmával elkövetett cselekményekért. A felelősségnek két korlátja van: *a)* hogy hatáskörében és mégis *b)* jogellenesen járjon el az alkalmazott, ami más szavakkal azt jelenti, hogy kifelé alkalmazotti tevékenységnek manifesztálódjék az, ami befelé nem az. Az idézett rendelkezés még azt a kitétel is tartalmazza ugyan, hogy a „jogellenes cselekménnyel“ okoztassék a kár, azonban ez a kétségtelen követelmény benne van az előbb kiemelt abban a kellékben, hogy jogellenesen kellett légyen okozni a kárt az alkalmazottnak.

A fejlődés iránya tehát kétségtelenül az alkalmazottakért való felelősség szigorítása irányában vezet. Ennek főindoka gazdasági. Amit a 84. sz. T. Ü. H. indokolása úgy fejezett ki, hogy „a mai forgalmi élet jogos érdekeit a vétkesség elvének minden egyes esetben való rideg alkalmazása nem képes kielégíteni“, s a vétkesség nélkül való felelősség elvének alkalmazását esetleg az érdekelt felek vagyoni viszonyai is indokoltá teszik, az ma fokozott követelménye a jogrendnek, amely az eltolódott gazdasági viszonyok nyomában halad s azt utólréni igyekszik.⁵⁾

III. Az elmondottak ellenére is a bevezetőben említett kúriai ítélet meggyőződésünk szerint a fennálló jogszabályok alapján áll s vele szemben aggályok nem

⁵⁾ Kiemeljük, hogy az alkalmazottért való felelősség kérdése a vétkességi elven felépülő és az objektív felelősségen alapuló két szerződésenkívüli felelősség-csoport között a középhelyet foglalja el. Ez az elkülönülés a bizonyítási teher megoszlásában nyilvánul meg világosan. A vétkességi elvnel alperes bizonyítja, hogy nem vétkes, az objektív felelősség eseteikor alperes bizonyítja, hogy felperes vétkes. Az alkalmazotti felelősség esetei egyeznek az objektív felelősség eseteivel annyiban, hogy alperes felelőssége vélelmeztetik. Eltérnek ott, hogy objektív felelősségnél felperes vétkességével exculpálja magát az objektíve felelős személy, üzem stb., — míg a vállalati felelősség esetén ez a megfordított bizonyítási teher enyhébb, a saját maga eljárásának (felügyelet, ellenőrzés stb.) jogszerűségére terjed ki csupán.

táplálhatók. Az igazgató, aki vállalata ügyfelétől kölcsönt kér kifejezetten a maga számára s ezzel megszöki, a vállalattól független valaki. A vállalat ugyan vétkes, amikor a vele szemben elkövetett bűncselekmények után nem bocsájtja el, de nem felel az igazgató hitelezőjének, mert az el nem bocsájtásban rejlő vétkesége s az igazgató által ebbeli minőségének leple alatt elkövetett sikkasztás között okozati összefüggés nincs. Csak ha a Kuncz-féle tervezetnek vagy a M. M. T.-nek szabályát élő jognak állítjuk, lehet felelősségről szó.

Dr. Huppert Leó

Jurisdiction és nemzetközi magánjog. A magyar bírói gyakorlat korábban kevés nemzetközi magánjogi döntést mutatott fel, holott számos oly ügy került elbírálás alá, amely valamely külföldi vonatkozása révén nemzetközi magánjogi kérdések felvetésére alkalmul szolgálhatott volna. De úgy az ügyvédség, mint a bíróságok ösztönös érzésből észrevétlenül haladtak el a nemzetközi magánjogi kérdések mellett, úgy hogy igen sok oly ítélet látott napvilágot; mely anélkül bíralt el a nemzetközi magánjog körébe vágó eseteket, hogy akár a felek perirataikban, akár a bíróságok állásfoglalásaikban a nemzetközi magánjogi kérdés tárgyalását akár csak fel is vetették volna. Ujabb időben az az örvendetes fejlődés észlelhető, hogy bíróságaink tudatosan és rendszeresen foglalkoznak a pervitak során adódó nemzetközi magánjogi kérdések elemzésével és elbírálásával. Ennek a fejlődési irányzatnak egyik szép terméke a Kúria P. V. 4157/920. számú ítélete. A kereset csere-szerződés érvénytelenítésére irányult. A II-od bíróság az ügylet érvénytelenségét kimondotta és megállapította azt is, hogy az érvénytelenné nyilvánítás folytán mindkét oldalról az előbbi állapot helyreállításának volna helye, azonban az előző állapot helyreállítása iránt az Ítéltábla nem rendelkezett, mondván, hogy a felperes által a restitutio során vissza szolgáltatandó ingatlan idegen állam területére esik s így ezen ingatlan az alperesek részére leendő birtokbocsátása tekintetében végrehajtható módon a magyar bíróság nem rendelkezhetik. A kir. Kúria a fellebbezési bíróságnak idevonatkozó döntését helytelennek deklarálta. Megállapítván, hogy az alperesek az idegen területre eső ingatlan visszabocsátása iránt viszonzkereseti kérelmet elő nem terjesztettek és egy oly végrehajtható határozat — hozatala a bíróságtól e tekintetben nem is kéretett. Az érvénytelenséggel járó in integrum restitutio szempontjának pedig viszontkereset nélkül is eleget lehet tenni